

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

תוכן

- א. ועם בית דין ... לאפוקי שלא בפני בית דין דלא.....1
- ב. איתתא מי מיחייבא והא מצות עשה שהזמן גרמא היא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות.....2
- ג. בראשונה ... משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש.....3
- ד. ושיהא יום הנף כולו אסור ... הרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין בית דין מתעצלים בו.....4

דף ל.

א. ועם בית דין ... לאפוקי שלא בפני בית דין דלא

בזמן הזה שחרב המקדש¹ יהי רצון שיבנה במהרה בימינו, כל מקום שיש בו בית דין קבוע², והוא שיהיה סמוך³ בארץ ישראל תוקעין בו בשבת, ואין תוקעין בשבת אלא בבית דין שקידשו את החדש, אבל שאר בתי דינים אין תוקעין בהן אף על פי שהן סמוכין, ואין תוקעין אלא בפני בית דין (גדול) בלבד כל זמן שהן יושבין ואפילו ננערו לעמוד ולא עמדו תוקעין בפניהם, אבל חוץ לבית דין אין תוקעין, ולמה תוקעין בפני בית דין, מפני שבית דין זריזין הן ולא יבאו התוקעין להעביר השופר בפניהם ברשות הרבים, שבית דין מזהירין את העם ומודיעין אותן.

¹ רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ב הלכה ט

² אמר המפרש דוקא כשהוא קבוע שמנוהו כל ישראל להיות דן את דיניהם כגון סנהדרין גדולה וקטנה וב"ד של שלשה אבל אם היה בי דינא דאקראי כלומר שלא מנוהו אלא לצורך שעה אין תוקעין בו ודוקא כשתוקעין בבית דין קבוע הוא שיהיה סמוך בארץ וענין הסמיכה ידוע הוא שהיו קורין אותו רבי ויש לו רשות אחר כן לדון אפילו דיני קנסות והסמיכה לא היתה נעשית כי אם בארץ ישראל. רבינו מנוח

³ וזהו מומחה כן הוא עיקר ואף על פי שמן ההלכות משמע דה"ה לכל ב"ד קבוע ומובהק אף על פי שאינו סמוך ולכך העידו שהיו תוקעין לפני הרב אלפסי ז"ל בשבת של ר"ה ולא סמכו עליו בדבר זה אפילו תלמידיו אלא דוקא במקום בית דין הסמוך וכן כתב הרמב"ן ז"ל. מגיד משנה שם. לכאורה משמע דרק בא"י תוקעין לא בחו"ל אף בב"ד קבוע וסמוך ולפ"ז תמוה על הרמב"ן דתקע בב"ד שלו בשבת אפי"י אי נימא דלא בעינן סמיכה רק בב"ד חשוב סני מ"מ הרי לא היה בא"י ולא עדיף מב"ד סמוך דבעינן בא"י, ולפי דברי הכ"מ לקמן היה יכול לומר דהכא בעי בארץ דכיון דבעינן בב"ד שקידשו החודש וזה אינו אלא בארץ משא"כ בזמן הזה דלא שייך בב"ד שקידשו את החדש תוקעין אף בחו"ל. ישועות מלכו שם

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

ב. איתתא מי מיחייבא והא מצות עשה שהזמן גרמא היא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות

נשים פטורות מתקיעת שופר שהיר היא מצות עשה שהזמן גרמא⁴.

ולהלן דף לג. מבואר שאין מעכבין את הפטורים בתקיעה, מלתקוע. ולפיכך אף על פי שהנשים פטורות, מכל מקום אם רצו לתקוע בעצמן הרשות בידן⁵. ואף על פי שהתקיעה ביום טוב בחנם אסורה מדברי סופרים, מכל מקום כדי לעשות נחת רוח לנשים התירו להן⁶ איסור קל כזה שאין בו אפילו משום שבות גמור אלא משום עובדין דחול⁷.

וכן אדם אחר שיצא כבר ידי חובתו מותר לתקוע להן, ומותר להוציא השופר לרשות הרבים כדי לתקוע להן.

בימינו רוב הנשים קיבלו על עצמן להחמיר⁸ לקיים מצוות תקיעת שופר, ומעיקר הדין די להם שישמעו שלושים קולות⁹ כלומר ג"פ תשר"ת וג"פ תש"ת וג"פ תר"ת שזה החיוב מן התורה, אבל נכון לכתחילה במדת האפשר שתשמע גם שאר התקיעות דתפלת מוסף, ולא תפסיק בדיבור עד אחרי התקיעות דקדיש תתקבל.

אשה שנהגה מכמה שנים לשמוע קול שופר בראש השנה, וכן שאר מצות עשה שהזמן גרמא, במשך שנים, ונבער ממנה לעשות כן מחמת חולי, או לידה, וכיוצא, אם ברצונה לבטל מנהגה זה לגמרי, ולא לקיים יותר מצות שופר, צריכה התרת נדרים, ולהביע חרטה על שלא אמרה שהיא נוהגת כן "בלי נדר". אבל אם רק במקרה באותה שנה אינה יכולה לקיים מצות שופר, ולשנה אחרת תחזור למנהגה הטוב, לבוא לבית הכנסת לשמוע קול שופר, אינה צריכה התרה. ועל העד היותר טוב יכוין עליה בעלה בהתרת נדרים שעושים בערב ראש השנה¹⁰.

⁴ שו"ע ונו"כ תקפ"ב

⁵ שו"ע ונו"כ ש"ב

⁶ דק"ל גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה אלמא דמי שאינו מצווה ועושה נמי שכר יש לו מ"ב שם ה

⁷ שו"ע הרב ש"ב

⁸ בשו"ת רע"א סי' א' בהשמטות.

⁹ בשו"ת רבבות אפרים ח"א סי' שצ"ז

¹⁰ שו"ת יבי"א ח"ב סי' ל', ועיי"ש דמ"מ לרווחא דמילתא טוב שבעלה יכוין עליה בהתרת נדרים שנוהגים לעשות בערב ר"ה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

י"א¹¹ שלא תברכנה ולא יברכו להן, וכן מנהג קהילות הספרדים, ומנהג האשכנזים¹² שנהגו הנשים לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא, על כן גם כאן יברכו הנשים לעצמן, אבל אנשים לא יברכו להן אם כבר יצאו ידי חובתם, ואינן תוקעים רק בשביל הנשים לפי שהיא ברכה לבטלה, שהרי הנשים בעצמן אינן חייבות בברכה זו שיברך זה להוציאן ידי חובתן בברכה זו, אלא שלהן בעצמן הרשות בידן לברך, אבל אחר למה יברך בחנם.

והרוצה לתקוע לנשים ולברך להן יתקע להן קודם שישמע התקיעות בבית הכנסת, אבל במ"א מסיק בשם מהרי"ל שלא יתקע בשלשה שעות ראשונות משום דאז מפקד דינא ואין כדאי לתקוע ביחידות. אלא יכוין בלבו שלא לצאת ידי חובתו בתקיעות של בית הכנסת, דאז יכול לברך בשביל עצמו שעדיין לא יצא ידי חובתו¹³, ואף על פי שהולך להן לתקוע בבתיהן וחוזר לבית הכנסת ושומע התקיעות דמעומד שעל סדר הברכות, אינו צריך לחזור ולברך עליהם, ואף על פי שהפסיק בהליכה לבית הכנסת בין ברכתו לתקיעות אלו, שהרי אפילו אם הפסיק בשיחה בינתיים אינו צריך לחזור ולברך¹⁴.

ג. בראשונה ... משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש

כבר התבאר במסכת סוכה דף מא. שמצות לולב להנטל ביום הראשון של חג בלבד¹⁵, בכל מקום ובכל זמן שנאמר (ויקרא כג פסוק מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וּבַמִּקְדָּשׁ לַבָּדוֹ, נוטלין אותו בכל יום ויום משבעת ימי החג, שנאמר (שם) וּשְׂמַחְתֶּם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים, וי"א¹⁶ שירושלים גם היא נחשבת לפני ה' וחייבים בה כל שבעה מן התורה, ולפי שאנו פוסקים שקדושת ירושלים לא בטלה, אף בזמננו¹⁷ חלק מירושלים העתיקה בכלל, וחייב בה מן התורה כל שבעה.

¹¹ דעת המחבר שם. דמהו וציונו בדבר שאינה מחוייבת לא מד"ת ולא מדברי סופרים דאשה במ"ע שהזמן גרמא פטורות אף מדרבנן. מ"ב שם י

¹² ברמ"א שם

¹³ מ"ב שם יא

¹⁴ שו"ע הרב שם

¹⁵ רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ז הלכה יג טו שו"ע ונו"כ תרנח א

¹⁶ פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סוכה פרק ג משנה י "מדינה, היא שאר ארץ ישראל חוץ מירושלים"

¹⁷ ביכורי יעקב שם ס"ק א וכתב "אלא שראיתי בשו"ת רדב"ז ח"ב (סי' תרל"ג) שכתב, שמה שנוהגין עתה לפדות מעשר שני בירושלים היינו מפני שקבלה בידם ששכונת היהודים אינו בתוך ירושלים המקודש, אלא בתוך ציון שלא נתקדש בקדושת ירושלים, וכיון דבלאו הכי לשיטת הראב"ד בטלה עתה קדושת ירושלים, סמכו עליו בזה, ע"ש. וא"כ לפ"ז גם לענין לולב יש לומר כן, דנמילתו בשכונת היהודים ובבית הכנסת שלהם שבירושלים אינו רק מדרבנן, דהו"ל כעין ס"ס. שמא הלכה כראב"ד, ואם תמצא לומר כרמב"ם שמא מקום זה לא נתקדש. אכן לפי מש"כ הרדב"ז שם ... מי שנוטל לולב סביבות מקום המקדש, או אצל קברי בית דוד וקבר חולדה, גם בזמן הזה מקיים מ"ע דאורייתא כל ז', וצריך להחמיר שם בכל החומרות של יום ראשון.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ראש השנה

משחרב בית המקדש התקינו שיהיה לולב ניטל בכל מקום כל שבעת ימי החג זכר למקדש, וכל יום ויום מברך עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב מפני שהיא מצוה מדברי סופרים, ותקנה זו עם כל התקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי משחרב בית המקדש, כשיבנה בית המקדש יחזרו הדברים לישנן.

ד. ושיהא יום הנף כולו אסור ... הרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין בית דין מתעצלים בו

התבאר במסכת סוכה דף מא. שאסור¹⁸ לאכול חדש מתבואת חמשת המינים והם: חיטה, שעורה, כוסמת¹⁹, שיפון, ושבולת שועל אף בזמן הזה בין לחם בין קלי בין כרמל עד תחילת ליל י"ז בניסן, שנאמר (ויקרא כג פסוק יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְגו' עד ועד בכלל אלא שבזמן שבית המקדש קיים משקרב העומר ביום ט"ז הותר החדש בירושלים מיד²⁰, שנאמר (שם) עַד הַבִּיאֲכֶם אֶת קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם, והמקומות הרחוקין מותרין אחר חצות²¹, שאין בית דין מתעצלים בו עד אחר חצות, אבל עכשיו שאין לנו קרבן הרי

ועכ"פ לא יטלו שם על דעת שמקיים מצוה דרבנן, שהרי להרמב"ם עובר בזה בכל תגרע כנ"ל, אלא יטלו בכונת ספק אי דאורייתא אי דרבנן, כנלענ"ד"
ועיין באור שמח על הש"ס סוכה מ"א ע"א שיצא הוציא נגד חידושו. ועיין מקראי קודש סוכות ח"ב סי' י"ט מש"כ לתרין הבכור"י מקושיות האור שמח, וע"ע שו"ת כפי אהרן ח"ב סי' י"א, שו"ת ציץ הקודש ח"א סי' מ"ז שחולקים על הבכור"י, ומאידך הג"ר ירוחם פישל פערעלא על ספר המצוות להרס"ג סוף ח"ג במילואים ס"ה מאריך באריכות נפלאה להצדיק שיטת הבכור"י הו"ד במקראי קודש סוכות ח"ב סי' י"ג וי"ט. ובמועדים וזמנים ח"ה סי' שמ"ח ובח"ח הוספות לח"ב סי' קכ"ב שהגרי"ז מבריסק צ"ל לא סבר דאיכא חיוב מה"ת בזה"ז
שו"ע ונו"כ תפ"י

¹⁹ עיין תשובות וההגות ח"א שב דכוסמת הנמכר היום בחנויות אינה מחמשת המינים אלא היא מין קטניות וכן "קוואקר" שלנו י"א שאינו שיבולת שועל ועיין אנציקלופדיה תלמודית כרך ז ערך דגן שבאנגלית חיטה היא Wheat שעורה Barley כוסמין הם Ricewheat שבולת שועל Oats (ולדעת הערוך secale בלטינית) שיפון Rye (ולדעת הערוך Triticum spelta בלטינית)
²⁰ רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק י הלכה ב
²¹ וחושבים חצות היום של ירושלים, לא חצות של אותם המקומות. (פהמ"ש להרמב"ם במשנה מנחות סח ע"א)

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

עצם היום מתיר, כלומר לאחר שעבר כל עצם היום²². ולכן בזמן הזה, שאין עומר, אסור כל יום מ"ז בניסן מן התורה²³.

ובגולה כשלא היו יודעים יום שנקבע בו החודש בארץ ישראל היו אסורין לאכול חדש גם כל יום י"ז עד תחילת ליל י"ח, לפי שהוא ספק של תורה שהחדש אסור גם בחוץ לארץ מן התורה, שנאמר (שם) חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם וְגַם עֲכָשְׁוּ שְׁאֵנוּ יוֹדְעִים יוֹם קְבִיעוֹת הַחֹדֶשׁ אֵין לְשָׁנוֹת מִנְהַג אֲבוֹתֵינוּ²⁴.

איסור החדש נוהג בכל מקום ובכל זמן בין בארץ בין בחוץ לארץ, בין בשל ישראל בין בשל עובד כוכבים. בין בפני הבית בין שלא בפני הבית²⁵ וי"א שאין איסור חדש נוהג בתבואה של נכרי. וי"א שאין איסור חדש נוהג אלא רק במקומות הסמוכין לארץ ישראל כגון מערים ובבל אבל בשאר מדינות חו"ל אינו נוהג²⁶. וכל בעל נפש לא יסמוך על המתירים הללו ויחמיר לעצמו כל מה שאפשר לו כי להרבה גדולי הראשונים הוא איסור דאורייתא. בכל מה שאפשר לו²⁷ כחסכת רוב הראשונים והאחרונים²⁸ שחדש נוהג מן התורה אף בחו"ל בכל מקום וגם בשל נכרים²⁹.

²² ובזמן הבית אם לא הביאו את העומר דעת השג"א שדינו כבזמן הזה שיום הנף מתיר ואילו דעת המנ"ח שגם אות ג שאסור עד הקרבת העומר בשנה הבאה.

²³ ודעת המאירי סו"פ ערבי פסחים והגמ"י פ"י ה"ב, שמן התורה האיר המזרח מתיר שלא בזמן המקדש, ור' יוחנן בן זכאי תקנה הוא שהתקין שיהא כל היום אסור משום מהרה יבנה המקדש ועי' שאנ"א החדשות סי' ו שעמד על דעת הרמב"ם למה לא פסק בן.

²⁴ מ"ב שם

²⁵ שו"ע יו"ד רצ"ג סעי' ב "מדכתב ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו' בכל מושבותיכם משמע מזה דאף בחוץ לארץ נוהג איסור עד עצם היום דהיינו יום הבאת קרבן שהוא מ"ז בניסן" (מ"ב שם מה)

²⁶ ועיין בשדי חמד אסיפת דינים מערכת חדש בארוכה מגדולי ראשונים ואחרונים המתירים חדש בחו"ל ובשל נכרים ומסיים שם שזה מנהג הקדמונים שאוכלין ושותין שיכר של תבואה חדשה וכן נהוג עלמא להתיר ואין כח בשום אדם להרהר אחר המנהג ועיין בדעת תורה סי' תנד סעי' ד ובש"ח מערכת חמץ ומצה סי' י אות טז שמ"מ למצת מצוה נכון להקפיד שלא לקחת מתבואה חדשה דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה אם לא בשעת הדחק

²⁷ עיין בתשובות והנהגות ח"א סי' תרצה דאף הגדולים שהקלו היינו דוקא בימיהם במדינות פולין ורוסיה שהיה קשה מאד להשיג תבואת ישן אבל בימינו שאין סירחא כלל להשיג תבואה שאין בה איסור חדש ודאי אין להקל

²⁸ "דהלא לגדולי הראשונים הוא דאורייתא הלא המה הרי"ף ורא"ש ורמב"ם וסמ"ג ועיטור ומרדכי ובשם ראבי"ה והגה"מ ורישב"א ואף להא"ו שמצדד דהוא מדרבנן בחו"ל לא סמך ע"ז להקל אלא בספק דאז יש לסמוך בשעת הדחק על דעת הסוברין דרבנן והוי ספיקא דרבנן אבל לא בודאי חדש וכן התה"ד ג"כ כתב בן ובפסקי תוס' במנחות דכתב דבשל עכו"ם הוא מדרבנן א"כ מדרבנן עכ"פ מיהו אסור ואין לנו מקילין רק רבינו ברוך בעה"ת שכתב להקל במקומות הרחוקין בחו"ל ומעיל צדק בשם ר' אביגדור כהן בשם ריב"א שכתב להקל בשל נכרים לגמרי כמובא בב"ח והם יחידאי נגד כל הני רבנותא הנ"ל וגם כמה מן האחרונים המקילין לא רצו להקל אלא בספק ולא בודאי וגם בשו"ע כאן וביו"ד הלא סתמו כהפוסקים דהוא דאורייתא בכל גווני וגם הרבה מן האחרונים תפסו בן לעיקר ע"כ בודאי מן הראוי ונכון לחוש לכל זה ולפרוש עכ"פ מן ודאי חדש" (בה"ל שם)

²⁹ שו"ע הרב או"ח סי' תפט סעי' ל

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

אין הפסח מתיר תבואה חדשה שזרעו אותה תוך שבועיים לפני הפסח³⁰, ואסור לאכול אותה עד לאחר ט"ז ניסן של שנה הבאה. אבל אם זרעו אותם יותר משבועיים לפני הפסח, ט"ז ניסן של שנה זו מתיר אותם באכילה אף אם נקצרו לאחר מכן, ויש חולקים³¹ וסוברים שזמן ההשרשה בקרקע הוא שלשה ימים, ולכן מתירים כל שנזרעו ג' ימים קודם ט"ז ניסן, ובשעת הדחק אפשר להקל כשיטה זו בתבואת חוץ לארץ³².

ולפיכך בימינו יש לבדוק מוצרי דגן המיובאים מחו"ל שאין בהם שאלת חדש, ובמיוחד בימות החורף, וכן בירה ומוצריה גם בארץ ישראל יש לבדוק שאין בהם חשש חדש.

³⁰ נקודות הכסף יו"ד סי' רצ"ג ודגמ"ר שם כי איסור חדש תלוי בהשרשה, ולשיטתם בתבואה משך זמן ההשרשה הוא שבועיים.

³¹ ש"ך שם סק"ב בשם תרוה"ד

³² שדי חמד מע' חו"מ סי' י' אות מ"ז ובריש מערכת "חדש" בשם שו"ת שאילת שלום ועו"פ, שו"ת מנח"י ח"ו סי' מ"ג, והם מיירי לענין שלא נמצאו הימים לצורך מצות מצוה אלא מחיטים כאלו שנזרעו ג' ימים קודם לפסח, ועיי"ש במנח"י שהתיר במדינת אנגליה שהגשמים שם מרובים והארץ לחה ונרקבים הזרעים ונקלטים מהר וכדברי המהר"ם שיק יו"ד סי' ר"ל.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>